

Vanuatu Komuniti Beis Disasta Risk Ridaksen

Nasonal hanbuk blong Komuniti Fasiliteta

BAK GRAON

Stat long 2008 kasem naoia, Nasional Disasta Manejmen Ofis (NDMO) blong Vanuatu, wetem sapot blong ol patna blong hem olsem Vanuatu Red Kros Sosaeti (VRCS), mo ol Non Gavman Oganaesesen (NGO) oli stap setemap ol Komuniti Disasta mo Klaemet Jens Komiti (CDCCC) raon long Vanuatu. Stamba tingting blong setemap ol netwok ia hem i blong mekem se ol Komuniti oli moa rere blong fesem ol disasta we oli save kam. Hemia nao oli kolem Komuniti Bes Disasta Risk Ridaksen (CBDRR). Naoia i gat ova 200 komiti olsem (CDCCC) raon long Vanuatu.

Long 2012 i kam ol patna blong NDMO oli wok tugeta blong mekem ol standed blong CBDRR oli kamap moa. Mo tu hem i blong mekem se ol ejensi bae oli save yusum ol semak kaen tul. Hemia nao oli mekem wan grup bakegen we oli kolem Komuniti Bes Risk Ridaksen Woking Grup (CBDRR WG) we NDMO i lidim mo ol CBDRR stekolda oli pat long hem.

Nao afta long fulap ekseperiens, NDMO wetem sapot blong CBDRR WG, oli divelopem wan hanbuk blong mekem sua se ol ejensi we oli wantem mekem wok long saed long CBDRR, oli save folem wan aproj o wan wei blong wok nomo. Hanbuk ia hem i kamap from sapot blong "Yumi redi konsortium projek" we i karem tugeta VRCS, Save the Children, CARE International in Vanuatu mo Oxfam. Hanbuk ia hem i wan apdeit blong wan hanbuk we VRCS i bin divelopem long yia 2013. Ol apdeit ia oli mekem long yia 2015- 2016.

Ol tingting blong daonem ol disasta, we ol patna blong NDMO oli bin divelopem, oli putum tugeta i go long hanbuk ia blong givhan long ol staf, mo ol DRR stekholda we oli gat intres blong oli sapotem ol komuniti raon long Vanuatu.

Yus blong hanbuk ia hem i blong trenem ol man we oli wantem tijim ol step blong tekem long saed blong Komuniti Bes Disasta Risk Ridaksen aproj.

Hem i impoten tu se i mas gat on going riviu long hanbuk ia blong mekem sua se hem i stret ol taem wetem lokol konteks.

Hanbuk ia hemi posibol from ol ejensi ia:

Vanuatu National Disaster Management Office
Vanuatu Department of Meteorology and Geo Hazards
Vanuatu Ministry of Justice and Community Services
Save the Children
CARE International in Vanuatu
Oxfam
French Red Cross
Vanuatu Red Cross

Author: Julien Lamberti (2016)

Edited by: Helen Lobanga Tamtam

Humanitarian Aid
and Civil Protection

Europian Komisen blong Humanitarian Aid mo Sivil Proteksen Depatmen (ECHO) oli givim mani blong givhan long ol man we ol naturol disasta mo ol raorao oli afektem olgeta aotsead long European Union. Aid we oli givim hem i blong karemaot fea wok, blong helpem ol man we ol i gat nid nomata wanem kala, ples we wan i kam long hem, wanem jioj, jenda, yia blong yu, wanem kantri yu kam long hem o wanem politikol grup yu joenem.

VANUATU KOMUNITI BEIS DISASTA RISK RIDAKSEN

Hanbuk blong komuniti fasiliteta

Kontakt:

**Vanuatu Ministry of Climate Change Adaptation,
Meteorology, Geo-Hazards, Environment and Energy**
Post PMB 9054 Port Vila

National Disaster Management office
Phone (+678) 22699
Mobile (+678) 5680710
Email ndmo@vanuatu.gov.vu
Post NDMO, Private Mail Bag 9107, Port Vila, Vanuatu

National Advisory Board on Climate Change and Disaster Risk Reduction

Hanbuk ia Nasional Advaesori Bod i endosem blong talem se hem i stret blong yumi save yusum blong mekem ol projek blong Disasta Risk Ridaksen long ol komyuniti long Vanuatu.

Long NAB portal websaet bae yu save faenem plante dokumen long saed long DRR mo bae yu faenem sof kopi blong hanbuk ia i stap long: <http://www.nab.vu/documents>

SAMARI

OL SOT TOKTOK	7
YUSUM HANBUK IA	8
INTRODAKSEN	10
CBDRR APROJ	11
KOMUNITI BES DISASTA RISK RIDAKSEN STEP BY STEP	12
DISASTA HEMI BISNIS BLONG YUMI EVRI WAN	14
FASILITETEM OL CBDRR PROGRAM TRENING	14
FOKAS GRUP DISKASEN	15
MONITOREM DRR PROGRAM	16
KOMUNITI DISASTA PLAN	18
JENDA MO INKLUSEN	20
STEP 1 JUSUM OL KOMUNITI	27
TINGTING BLONG SELEKTEM OL KOMUNITI	28
AKTIVITI 1.1: FAENEMAOT OL RISK ERIA	30
AKTIVITI 1.2: KOLEKTEM INFOMESEN LONG KOMUNITI	30
AKTIVITI 1.3: SELEKTEM MO ENDOASEM PROJEKT SAET	31
FOM: KOMUNITI PROFAEL FOM	32
FOM: KOMUNITI SELEKSEN TEMPLET	36
SELEKSEN KRAETERIA	37
STEP 2 STATEM WOK WETEM OL KOMUNITI	39
TINGTING BLONG STATEM WOK WETEM OL KOMUNITI	40
AKTIVITI 2.1: PRESENTEM DRR PROGRAM	41
TUL: CDCCC ROL MO RESPONSIBILITI	41
STRAKJA BLONG DISASTA MANEJMEN LONG VANUATU	42
AKTIVITI 2.2: SETEMAP KOMUNITI DISASTA KOMITI (CDCCC)	44
CDCCC ELEKSEN PROCESS	44
OL ROL MO RISPOSIBILITI BLONG OL CDCCC	45
OL MAN WE INSAED LONG CDCCC	48
OL ROL INSAED LONG CDCCC	48
FOM: CDCCC REJISTRASEN FOM	49
AKTIVITI 2.3: MANEJEM EKSPEKTESEN BLONG KOMUNITI	50
GEM: WANEM I STAP INSAED LONG BOKIS IA	51

STEP 3 TRENEM OL KOMUNITI DISASTA KOMITI	53
TINGTING BLONG TRENEM OL CDCCC	54
AKTIVITI 3.1: OL DISASTA RISK RIDAKSEN TOKTOK	56
GEM : DISASTA TOKTOK TUL	56
MINIM BLONG OL MEIN TOKTOK	57
AKTIVITI 3.2: FES KOMUNITI ASESMEN TRENING	59
TUL: FASIN BLONG FULMAP DAMEJ ASESMEN FOM	59
DAMEJ ASESMEN WE I FOLEM OL KAEN DISASTA	60
FULMAP FES ASESMEN FOM	61
FOM: FES KOMUNITI ASESMEN FOM	62
AKTIVITI 3.3: DISASTA AWENES CDCCC TRENING	70
AWENES TUL KIT	71
TUL: "MEMORI MAK BLONG DISASTA"	72
AKTIVITI 3.4: FES EID TRENING	73
AKTIVITI 3.5: CDCCC EMEJENSI KIT	74
FOM: CDCCC EMEJENSI BOKIS LIST	75
AKTIVITI 3.6: BILDIM BAK SAFER AWENES	76
TUL: BESIK KONSTRAKSEN GAED	76
STEP 4 ASSESSMEM DISASTA RISK	77
STAMBA TINGTING BLONG RISK ASESMEN	78
AKTIVITI 4.1: INTRODAKSEN LONG RISK ASESMEN	78
GEM: VOLNARABILITI MO KAPASITI EKSESAES	79
AKTIVITI 4.2: HISTORIKOL PROFAEL	80
TUL: HISTORIKOL PROFAEL	81
AKTIVITI 4.3: SISENOL KALENDÄ	82
TUL: SISENOL KALENDÄ	83
AKTIVITI 4.4: TRANSEK WOKABAOT	84
TUL: TRANSEK WOKABAOT	85
AKTIVITI 4.5: MAPING	86
TUL: KOMUNITI MAP	87

STEP 5 KOMUNITI AKSEN PLAN	89
TINGTING BLONG KOMUNITI AKSEN PLAN	90
AKTIVITI 5.1: SAMARI BLONG RISK ASESMEN	91
TUL: WOL METHOD RIPOT	91
AKTIVITI 5.2: MEKEM KOMUNITI AKSEN PLAN	92
FOM: KOMUNITI AKSEN PLAN	93
AKTIVITI 5.3: MONITA LONG ASKEM PLAN	94
AKTIVITI 5.4: BESIK MANI MANIJMEN BLONG PROJEK.	95
EKSEMPOL - KAS BAJET	96
EKSESAES - KAS BUK	96
FOM: KAS BOKIS MO BAJET	97
PUTUM OL PROJEK BLONG KOMUNTI I GO ANTAP	97
STEP 6 KOMUNITI RISPONS PLAN	99
TINGTING BLONG KOMUNITI RISPONS PLAN	100
OL WONING BLONG VANUATU	101
TINGTING BLONG FAMILI DISASTA PLAN	102
TUL: KOMUNITI RISPONS PLAN TUL	102
AKTIVITI 6.1: CRP - INFOMESEN & ELI WONING SISTEM	104
FOM: KOMUNITI RISPONS PLAN SEKSEN 1	105
TUL: SAEKLON TRACKING MAP	106
AKTIVITI 6.2 : EMEJENSI ROL MO RISPONSIBILITI	108
TUL: WOK BLONG EVRI DEI EKSESAES	108
FOM: KOMUNITI RISPONS PLAN SEKSEN 2	109
AKTIVITI 6.3: EVAKUASEN PLAN	110
FOM: KOMUNITI RISPONS PLAN SEKSEN 3	111
TUL: EVAKUASEN SAENEJ	112
AKTIVITI 6.4: KONTAKT LIST	112
FOM: KOMUNITI RISPONS PLAN SEKSEN 4	113
AKTIVITI 6.5: FAMILI DISASTA PLAN (FDP)	114
FOM: SAMARI BLONG FAMILI DISASTA PLAN	114
FOM: FAMILI DISASTA PLAN	115
AKTIVITI 6.6: RISPONS PLAN SIMULESEN EKSESAES	116
WANEM IA SIMULESEN EKSESAES	117
FOM: SIMULESEN EKSESAES SENARIO TEMPLET	118
FOM: SIMULESEN EVALUAESEN FOM	119
RISOS	121
WEBSAET	122
DVD KONTEN	122
CBDRR HANBUK DVD	123

OL SOTFALA TOKTOK

	INGLIS	BISLAMA
ACS	Area Council Secretary	Eria Kaonsel Sekretari
CBDRR	Community Based Disaster Risk Reduction	Komuniti Beis Disasta Risk Ridaksen
CDCCC	Community Disaster and Climate Change Committee	Komuniti Disasta mo Klaemet jenj komiti
COM	Council of Minister	Kaonsel blong Minista
DRR	Disaster Risk Reduction	Disasta Risk Ridaksen
NDC	National Disaster Committee	Nasonal Disasta Komiti
NDMO	National Disaster Management Office	Nasonal Disasta Manijmen Ofis
NGO	Non Government Organisation	Non Gavman Oganaesesen
PDCCC	Provincial Disaster and Climate Change Committee	Provisiol Disasta mo Klaemet jenj Komiti
VRCS	Vanuatu Red cross Society	Vanuatu Red Kross Sosaeti
CRP	Community Response Plan	Komuniti Response Plan
CAP	Community Action Plan	Komuniti Aksen Plan
FDP	Family Disaster Plan	Famili Disasta Plan

Not: Ol sot toktok olsem CDCCC oli no karem long bislama be long inglis blong i klia long yumi from ol sot toktok oli stap yusum oli inglis nomo

CDCCC = “Community Disaster and Climate Change Committee” = “Komuniti Disasta Komiti”.

Sam taem bae oli yusum CDC blong CDCCC from hemi sotem bakeken

YUSUM HANBUK IA

Hanbuk ia Nasonal Disasta Manejmen Ofis (NDMO) blong Vanuatu i mekem blong ol ofisa blong gavman mo olgeta we oli wantem karemaot ol wok blong Komuniti Bes Disasta Risk Ridaksen (CBDRR). Hanbuk ia hem i talem wanem nao mo hao nao yumi sud mekem ol CBDRR aktiviti long ol komuniti long Vanuatu.

Stamba tingting blong hanbuk ia hem i blong givhan long ol ejensi blong sapotem NDMO blong setemap ol **KOMUNITI DISASTA MO KLAEMET JENS KOMITI (CDCCC)** long ol komuniti we disasta i stap afektem olgeta plante, mo trenem ol komuniti ia blong oli kam moa rere blong fesem disasta.

Tingting blong ol trening we oli stap long hanbuk ia oli blong developem wan **KOMUNITI DISASTA PLAN** blong ol komuniti. Plan ia bae i kam olsem wan buk we ol CDCCC oli save wok long hem blong oli redi long ol disasta o manejem ol emejensi.

Oi tul blong fasiliteta:

- DRR Hanbuk
- Komuniti Disasta Plan templet
- DVD (insaed i gat ol tul blong trenem ol CDCCC, ol sofkopi blong fom mo sam awenes tul)

TOKSAVE I GO LONG OL MAN WE OLI YUSUM HANBUK IA

Hanbuk ia hemi soem ol besik tingting blong mekem CBDRR long Vanuatu.

Hemi gud blong adaptam ol trening ia long stret kontekst blong ol komuniti we yu stap wok long hem. Bambae ol fasiliteta oli mas adaptam ol trening long materiel mo mani we oli gat.

Hem i impoten tumas se ol fasiliteta oli kasem wan trening blong trena blong save yusum hanbuk ia mo mekem sua se:

- Oli save gud hao nao blong tijim DRR i go long komuniti.
- Oli gat propa plan blong implementem ol aktiviti we oli sumut stret nid blong ol komuniti.
- Oli gat evri materiel we oli nidim blong karemaot ol wok i

PEIJ KONTEN

TOKSAVE

Ol toksave mo stamba tingting blong lanem bifo mekem ol trening.

AKTIVITI

Ol ajenda blong ol DRR aktiviti.

TUL BOKIS

Sam tul, gem, fom we yumi save yusum insaed long aktiviti.

AKTIVITI PRAEORITI

Aktiviti we yumi **MAS MEKEM**,
from hemi praeoriti blong NDMO.

Aktiviti we yumi SUD MEKEM,
from bae i helpem plante ol komuniti blong kam strong.

Aktiviti we yumi SAVE MEKEM,
blong mekem se ol Komuniti oli kam mo strong bakegen.

OL KI

MEIN TINGTING :

Ol stamba tingting blong wanwan aktiviti .

TUL BOKIS:

Ol materiel we yu nidim blong karemaot ol aktiviti.

TAEM :

Hamas taem i tekem blong karemaot mo finisim wok ia.

KLAEMET JENS:

Putum tingting blong klaemet jens i go insaed long ol trening.

PRESENTEM:

Ol fasin blong karemaot ol aktiviti.

JENDA MO SOSIOL INKLUSEN

Ol tingting blong mekem sua se ol difren grup insaed long komuniti oli tekpat long ol aktiviti.

KI INFOMESEN:

Ol impoten toksave blong mekem wok ia.

LUKAOT:

Impoten samting blong ridim.

INTRODAKSEN

Oi komuniti blong Vanuatu oli gat fulap tradisenal save finis long hao nao blong fesem wan disasta.

Be naoia stael blong laef i stap jenis! Nao i ekem se NDMO mo ol patna blong hem oli stap givhan long ol komuniti blong oli save kamap strong moa long saed blong disasta.

Wetem ol step we hanbuk ia i soem, ol komuniti bae oli save lanem olsem wanem blong kam strong long saed long 5 dot we oli stap andanit ia. Bae oli faenemaot ol gud samting long kastom mo lanem ol niufala tingting tu.

Narafala stamba tingting hem i blong bildimap gud netwok blong ol CDCCC long Vanuatu.

Oi CDCCC hem i ol volontia blong komuniti (oli no kasem mani blong wok ia) we oli stap wok wetem gavman blong helpem wok blong disasta long level blong komuniti .

Naoia i gat ova 200 CDCCC raon long Vanuatu. Be i gat fulap wok i stap yet. Evri komuniti we i no strong mo i stap kasem fulap disasta,i sud gat wan CDCCC.

Insaed long aproj ia i gat 6 pat we bae yumi kolem ol step, olsem ol step blong lada we oli karem yumi i go long preperesen.

Insaed long ol step ia i gat samfala trening we yumi mas mekem

OL MEIN TINGTING BLONG DRR

1. MEKEM RERE OL MAN
2. KIVIM DISASTA WONING
3. PUTUM TUGETA WAN DAMEJ ASESMEN RIPOT
4. OGANAESEM RILIF AFTA WAN DISASTA
5. GIVHAN BLONG PUTUMBAK LAEF AFTA WAN DISASTA

blong komplitim ol step ia. Samfala trening oli ol praeoriti eria mo ol narawan oli blong ademap sam nara fala tingting bakegen. Ol step ia oli diskraebem long pej 12.

Taem evri step i finis, ripot blong hem bae oli putum tugeta long Komuniti Disasta Plan we bae i stap wetem ol CDCCC blong oli rere oltaem.

CBDRR APROJ

Blong yumi save setemap ol CDCCC long Vanuatu long wan semak wei, NDMO mo ol DRR stekolda oli divelopem wan aproj we i save gaedem ol DRR program we ol implimenting patna oli stap mekem blong sapotem NDMO. Aproj ia hem i beis long inteNasional standed blong CBDRR.

Insaed long aproj ia i gat 6 step we bae i kavremap ful proses blong DRR, stat long aidentifikesen long ol volnarabol komuniti kasem taem we ol komuniti ia oli gat wan Disasta plan mo wan CDCCC we oli gat gud trening. Yu save luk "KOMUNITI BES DISASTA RISK RIDAKSEN STEP BY STEP" long pej 12 we i diskraebem ol aktiviti long wanwan step. Tebol ia i stap talem tu wanem nao ol praeoriti blong ol aktiviti ia, oli mas involvem huia mo oli tekem hao long blong mekem.

Ol step ia oli link tugeta mo yumi mas mekem long oda , olsem step 4 Risk asesmen i mas kam fastaem bifo long step 5 Komuniti Aksen Plan o step 6 Komuniti Rispons Plan. Be sam step yumi save jensem oda blong olgeta olsem step 5 mo 6. Oda blong ol aktiviti tu yumi save jensem, speseli insaed long step 3 we hem i trening blong ol CDCCC.

Ol taem blong ol step we tebol i talem hem i wan tingting nomo. Bambae i save tekem sam moa taem folem level blong komuniti. Aproj ia hem i wan komuniti beis aproj, mekem se yumi mas folem spid blong komuniti. Mo tu ol komuniti oli gat fulap komitmen we yumi no save klas wetem.

Wan ful program i save tekem klosap 12 manis long wan komuniti.

Bambae sam program oli no save flatem aproj ia, be sam nara program oli save kontinu blong trenem ol CDCCC we oli stap finis.

KOMUNITI BEIS DISASTA RISK

STEP	AKTIVITI	PRAEORITI
STEP 1. Jusum ol komuniti	1.1 FAENEMAOT OL RISK ERIA	★★★
	1.2 KOLEKTEM INFOMESEN LONG KOMUNITI	★★★
	1.3 SELEKTEM MO ENDOASEM PROJEK SAET	★★★
STEP 2. Statem wetem Komuniti	2.1 PRESENTEM DRR PROGRAM	★★★☆
	2.2 SETEMAP KOMUNITI DISASTA KOMITI	★★★
	2.3 MANEJEM EKSPEKTESEN BLONG KOMUNITI	★★☆☆
STEP 3. Trenem ol Disasta Komiti	3.1 OL DISASTA RISK RIDAKSEN TOKTOK	★★★☆
	3.2 FES KOMUNITI ASESMEN TRENING	★★★
	3.3 DISASTA AWENES CDC TRENING	★★★
	3.4 FES EID TRENING	★★☆☆
	3.5 CDCCC EMEJENSI KIT	★★★☆
	3.6 BILDIM BAK SAFA AWENES	★★☆☆
STEP 4. Asesmem disasta risk	4.1 INTRODAKSEN LONG RISK ASESMEN	★★★☆
	4.2 HISTORIKOL PROFAL	★★★☆
	4.3 SISENOL KALENDA	★★★☆
	4.4 TRANSEK WOKABAOT	★★★☆
	4.5 MAPING	★★★
STEP 5. Komuniti Aksen Plan	5.1 SAMARI BLONG RISK ASESMEN	★★☆☆
	5.2 MEKEM KOMUNITI AKSEN PLAN	★★☆☆
	5.3 MONITA LONG ASKEM PLAN	★★☆☆
	5.4 BESIK MANI MANEJMEM BLONG PROJEK	★★☆☆
STEP 6. Komuniti Rispons Plan	6.1 CRP - INFOMESEN & ELI WONING SISTEM	★★★
	6.2 EMEJENSI ROL MO RISPOSIBILITI	★★★
	6.3 EVAKUESEN PLAN	★★★
	6.4 KONTAK LIST	★★★
	6.5 FAMILI DISASTA PLAN (FDP)	★★★
	6.6 RISPONS PLAN SIMULESEN EKSESAES	★★☆

RIDAKSEN STEP BY STEP

OLGETA WE OLI TEKPAT

- Ejensi / VMGD /
NDMO / PDC / ASC
- Jif / ASC / komuniti
- Ejensi / NAB / Gvnt
Dep / Province

- Jif / ASC / komuniti
- Jif / ASC / komuniti
- Jif / ASC / komuniti

- CDCCC
- CDCCC
- CDCCC
- CDCCC
- CDCCC
- CDCCC

- CDCCC / komuniti

- CDCCC / komuniti
- CDCCC / komuniti
- CDCCC
- CDCCC

- CDCCC / komuniti

DURASEN BLONG WAN KOMUNITI

3 Dei

M	T	W	T	F	S	S
✓	✓	✓				

2 Dei

M	T	W	T	F	S	S
✓	✓					

6 Dei

M	T	W	T	F	S	S
✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

5 Dei

M	T	W	T	F	S	S
✓	✓	✓	✓	✓	✓	

3 Dei

M	T	W	T	F	S	S
✓	✓	✓				

4 Dei

M	T	W	T	F	S	S
✓	✓	✓	✓			

DISASTA HEM I BISNIS BLONG YUMI EVRIWAN

FASILITETEM OL CBDRR PROGRAM TRENING

Blong wok long ol metod blong daonem ol risk blong disasta, hem i no nidim bigfala teknikol bakgraon be i nidim plante skil blong kam olsem wan fasiliteta.

Metod ia hem i beis long komuniti patisipesen from ol komuniti memba nao oli serem save blong olgeta mo oli filim onasip long program ia. Hemia hem i impoten tumas from bae hem i wan ki blong ol DRR program we bae oli save stap long taem mo oli sastenebol.

Mo tu, metod ia i wantem se ol komuniti oli kam resilien long ol disasta. Hem iminim se oli kam strong olgeta blong save fesem disasta.

Long taem blong fasilitetem ol trening we oli diskraebem long hanbuk ia mekem sua se:

- Fasiliteta i foilem wan trening blong trena long saed long wanwan aktiviti.
- Fasiliteta i gat gudfala skil blong komuniti mobalaesesen .
- Bae i savegat wan man mo wan woman blong mekem ol aktiviti blong mekem se evriwan oli harem gud blong toktok wetem fasiliteta.
- Ol fasiliteta oli yusum sam tul blongmekem se ol disebol, ol olfala mo ol pikinini oli save tekpat long ol aktiviti (ol tul olsem video, gem, drama, storian...).

MOBALAESEM OL KOMUNITI MEMBA BLONG TEKPAT LONG DRR AKTIVITI

Andanit ia bae yu faenem sam tingting blong mekem sua se ful komuniti i tekpat mo oli kasem gud ol aktiviti blong DRR.

- **Adaptem taem mo ples blong ol aktiviti folem ol grup:** I gud blong tagetem sam spesifik grup long sam aktiviti (olsem awenes), from ol difren grup oli no stap long sesemak ples long semak taem.
- **Ripresentem evri grup:** Ol grup blong komuniti oli sud gat ol ripresentativ blong olgeta long CDCCC. Long taem long training o awenes, hem i impoten se evri grup oli gat wan fasiliteta blong grup blong olgeta (olsem wan memba blong ol grup blong mama, wan membatt blong ol yut....).
- **Involvem komuniti long disaen blong ol aktiviti mo tul:** Hem i impoten se wanwan grup bae i patisipet long disaen blong ol aktiviti blong mekem se oli adaptем long ol stret nid blong olgeta.
- **Serem tingting blong evri grup:** Ol difren grup oli mas givim ol tingting blong olgeta long evri aktiviti. Yumi save yusum ol FOKAS GRUP DISKASEN blong mekem sua se evriwan i no fraet blong toktok long taem blong ol komuniti aktiviti (Lukluk long pej 15).
- **Adaptem ol tul long wanwan grup:** Blong mekem sua se evriwan oli kasem gud ol infomesen yumi mas ripitim ol semak ki mesej wetem plante kaen tul we yumi save yusum olsem ol pikja, ol video, ol singsing, ol aksen, ol gem, ol eksesaes... Ol Fasiliteta i mas tu ol mas adaptem folem ol kaen patisipen we oli stap long wanwan aktiviti.

FOKAS GRUP DISKASEN

- Fokas grup diskasen hem i wan fasin blong storian blong mekem sua se evri grup oli harem oli fri blong toktok mo blong mekem sua se tingting blong evriwan bae oli kamaot (ol mama, ol papa, ol volnarabol, ol lida, ol yut....).
- Presentem tingting blong storian (olsem ol pas disasta....).
- Divaedem ol komuniti memba folem ol grup (ol mama, ol papa, ol lida, ol yut, ol disebol).
- Fasiliteta i askem kwesten blong helpem olgeta blong tingting.
- Evri grup i presentem ol tingting blong olgeta mo oli agri long wan faenol tingting.

- I mo gud sapos i gat wan man mo wan woman blong fasilitetem ol diskasen long ol grup. Olsem ia bae ol grup oli harem oli fri blong toktok wetem wan man we hem i blong semak jenda long olgeta.

PROJEK SAEKOL

Bifo yumi stat, yumi mas save se ol program oli gat saekol blong olgeta. Saekol long ples ia, i stap soem ol samting we yumi mas mekem bifo mo afta ol aktiviti blong mekem sua se ol aktiviti ia bae oli gat wan positiv impak long komuniti.

Hemia nao yumi mas jekem oltaem sapos ol aktiviti oli wok gud o nogat. I gat plante tul we yumi save yusum blong kasem tingting ia.

BES LAEN SAVEI

Blong mekem sua se ol aktiviti blong projek blong yumi bae oli stret long nid blong komuniti, yumi mas kasem plante infomesen long komuniti fastaem. Hemia nao oli kolem BES LAEN SAVEI. Hem i save helpem yumi blong kamap wetem ol aktiviti.

Blong mekem hemia, yumi save mekem ol fokas grup diskesen wetem ol grup long komuniti mo mekem ol kwesten oli go long wanwan famili long wanwan haos. Fulap taem yumi wantem save ol infomesen abaot SAVE, TINGTING mo FASIN blong ol pipol . Hemia nao bae i helpem yumi blong talem stret wanem level blong komuniti long saed long Disasta Risk Ridaksen mo wanem stret aktiviti yumi mas mekem. Fulap taem bae yumi mas adaptem ol aktiviti we i stap long hanbuk ia, blong mekem se i stret long level blong wanwan komuniti.

ON GOING MONITORING

Long taem we yumi satem ol aktiviti finis, hem i impotem se yumi mas jekem se ol komuniti oli kasem gud infomesen o nogat. Hemia nao oli kolem ON GOING MONITORING. Monitoring ia i save helpem yu blong jensem smol ol aktiviti sapos yu luk se bae ol komuniti oli no kasem gud tingting blong projek.

I gat fulap samting we yumi save monitorem long taem blong ol aktiviti, hemia nao bae i dipen long taem mo mani we projek i gat. Andanit bae yu faenem sam eksampol blong karemaot monitoring mo tul blong hem.

Oi samting blong monitorem	Tul blong monitorem
Kwaliti blong ol trening blong yumi	Trening evaluesen fom
Save blong ol pipol we yumi trenem	Kwisi, Smol dril eksesaes, tabol eksesaes...
Save blong ol komuniti memba we oli kasem awenes	Beis laen mo en laen savei, kwisi, evaluesen blong simulesen eksesaes.
Jenda mo sosol inklusen impak	Fokas grup diskasen

EN LAEN SAVEI

Long en blong ol aktiviti yumi mas jekem sapos projek hemi bin gat wan gud impak long komuniti mo sapos oli redi gud long disasta. Blong mekem hemia, bae yumi yusum semak kaen kwesten mo fokas grup we yumi bin yusum long taem blong beis laen savei. Bae yumi analaesem ol data blong faenem aot ol risalt.

Yumi save oganaesem tu ol seson long en blong ol woksop we bae ol komuniti i save talem tingting blong olgeta long projek mo tokbaot ol samting we yumi save mekem yet sapos i gat wan moa projek.

MONITORING MO EVALUASEN HEMI TEKNIKOL LELEBET

Ol wok blong monitoring mo evaluateasen olihem i save kam teknikol from ol kwestin we yumi askem olihem i mas givim ol ansa we bae i helpem yu blong talem sapos projek hem i wok gud o no gat. Kolektem infomesen hem i save sas mo bae i karem fulap taem. Analisis tu hem i wan hadwok from yu mas save gud olsem wanem blong mnanmeajem kalitativ mo kwantitativedata.

Hem i impotent se yu planem gud ol samting ia fastaem mo mekem sua se i gat ol teknikol pipolman long tim blong yu we oli save priperem ol tul, trenem ol tim, analasem ol data mo raetem ol ripot.

Hanbuk ia i no ditalem tumas ol tul blong monitoring mo evaluateasen be yu save kasem plante infomeasen long:

IFRC (2011) [Project/Program Monitoring and Evaluation \(M&E\) Guide, \[http://www.ifrc.org/Global/Publications/monitoring/IFRC-ME-Guide-8_2011.pdf\]\(http://www.ifrc.org/Global/Publications/monitoring/IFRC-ME-Guide-8_2011.pdf\)](http://www.ifrc.org/Global/Publications/monitoring/IFRC-ME-Guide-8_2011.pdf)

CARE (2012) [Participatory Monitoring and Evaluation, \[http://careclimatechange.org/wp-content/uploads/2014/09/CARE_PMERL_Manual_2012.pdf\]\(http://careclimatechange.org/wp-content/uploads/2014/09/CARE_PMERL_Manual_2012.pdf\)](http://careclimatechange.org/wp-content/uploads/2014/09/CARE_PMERL_Manual_2012.pdf)

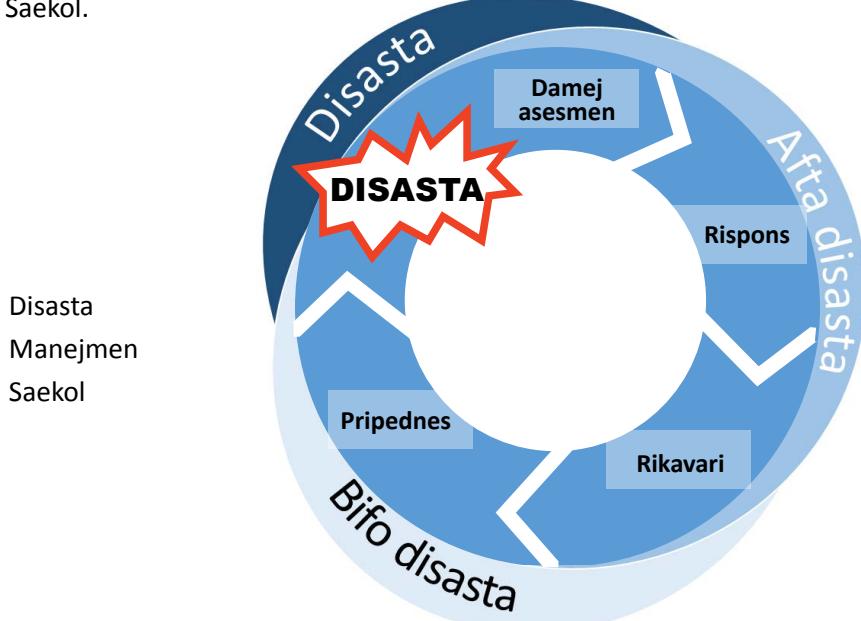
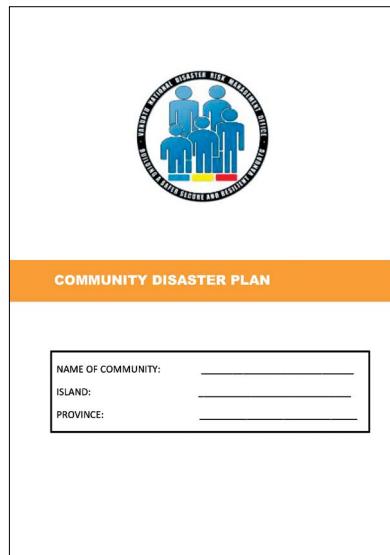

Evri infomesen we ol fasiliteta bae oli karemaot long taem long DRR trening wetem ol komuniti bae oli mas putum i go long wan **KOMUNITI DISASTA PLAN**.

Insaed long komuniti disasta plan ia bae i gat ol ripot blong evri step: komuniti profael, CDCCC rejistresen, ol risk asesmen, komuniti aksen plan, komuniti rispons plan.

Hemi impoten we ol **CDCCC mo otoriti** olsem NDMO mo Eria Kaonsel Sekretari oli mas gat wan kopi blong ol Komuniti Disasta Plan. Bae oli save yusum ol infomesen ia afta long en blong projek.

Ol komuniti disasta plan oli kavremap evri pat blong Disasta Manejmen Saekol.

JENDA, INKLUSEN MO PROTEKSEN

Pat ia i stap eksplenem from wanem jenda, sosol inklusen mo jenda hem i impoten insaed long Disasta Risk Manejmen. Hem i givim tingting blong mekem sua se disasta pripednes mo rispons oli kasem ol nid blong ol pipol insaed long komuniti.

- JENDA hem i minim se yumi mas rispon semak long ol nid blong ol woman, ol man, ol gel mo ol boe .
- SOSOL INKLUSEN hem i minim se yumi mas tekem tugeta evri save, rol mo nid blong ol difren grup blong komuniti insaed long ol aktiviti blong DRR.
- PROTEKSEN blong ol volnarabol grup we oli no strong hem i impoten, from oli nidim fulap help. Tebol daon ia i stap soem ol difren grup ia mo from wanem oli nidim help.

OL VOLNARABOL GRUP	FROM WANEM OL VOLNARABOL?
OL DISEBOL No save wokbaot Blaen Nambut Mentol	<ul style="list-style-type: none"> ● I had blong oli kasem samfala infomesen blong awenes (woning, ol save blong redi, ol denja mo sef ples oli stap wea). ● I had blong oli muv ariap o blong oli swimswim. ● Oli nidim help long ol narafala pipol.
SPESEL NID Gat bel Sik Kasem kil Olfala (Ova 60 yia)	<ul style="list-style-type: none"> ● I had blong oli muv hariap o blong oli swimswim. ● Oli save sik isi nomo. ● Oli nidim help long narafala man. ● Oli mas spel plante.
OL PIKININI Ol bebe (0 - 1 yia) Smol pikinini (1 - 5 yia)	<ul style="list-style-type: none"> ● Oli nidim wan bigman blong lukaotem olgeta. ● Oli nidim blong kakai mo drink gud. ● I had blong oli muv hariap o blong oli swimswim. ● Oli mas spel plante. ● Oli save sik isi nomo.
OL WOMAN MO GEL Woman Gel (6 - 18 yia)	<ul style="list-style-type: none"> ● Fulap mama oli no gat janis blong skul. ● Oli gat fulap responsibiliti long saed blong lukaotem ol narafala volnarabol. ● Fulap mama oli no save swimswim mo oli no eksaesae plante olsem ol man. ● Fulap woman mo gel oli viktim blong vaelens mo rep.

JENDA MO DISASTA

OL DISASTA OLI AFEKTEM OL WOMAN DIFREN LONG OL MAN FROM:

- **Rol blong ol woman mo ol man oli difren** long haos mo long komuniti mekem se oli stap mekem ol difren samting mo oli stap long difren ples long taem we wan disasta i save hapen. Hemia nao i mekem se oli save kasem ol difren risk o denja.
- Kastom, kalja mo ol lokol fasin i save mekem se ol **mama oli no get yus blong mekem semak ekseseas olsem ol man**. Olsem fulap mama oli no save swimswim o oli no ronron tumas. Hemia nao i mekem se bae oli no strong tumas long saed long disasta.
- **Ol disasta oli afektem ol wok blong ol woman long ol difren wei moa long ol man**, from fulap taem ol woman oli stap lukaotem ol narafala man we oli nidim help olsem ol sik man o ol man we oli kasem kil, ol pikinini, ol olfala o ol disebol we disasta i save afektem plante.
- **Fulap taem ol woman mo man oli no gat semak akses long ol risos** long taem blong rikava long wan disasta (olsem mani, material, o narafala samting). Samfala taem ol man oli save gat akaes long lon o kas blong wok be ol mama oli no save mo oli no gat janis blong patisipet long ol samting ia.
- **Ol woman mo ol man oli no stap toktok i semak long haos mo long komuniti**. Fulap taem ol man nomo oli stap mekem ol desisen mo oli no askem tumas tingting blong ol mama.

Mekem sua se Disasta pripednes i fit long ol nid blong ol jenda:

- **Mekem sua se ol woman mo ol man oli tekpat semak** long asesmen, rispons plan, long taem we yumi mekem ol aktiviti mo long taem blong lanem ol samting. Mekem sua se ol arenjmen oli stret blong ol woman mo ol man oli save kam tekpat long ol aktiviti.
- **Askem tingting blong ol man mo ol woman** long ol gud mo nogud saed long disasta rispons, mo yusum ol infomesen ia blong mekem disasta pripednes mo blong mekem nekis disasta rispons.

PRIPEDNES NID I BLONG TEKEM TUGETA OL ROL, RISPONSIBILITI MO NID BLONG OL WOMAN MO MAN FROM:

- **Ol woning blong hasat oli nid blong kasem evriwan** long wan wei we ol man mo ol woman oli save andastanem. Eksampol: Ol eli woning mesej we oli givim long ol man nomo bambae oli no save kasem ol mama we oli stap long haos nomo.
- **Ol woman mo ol man oli mas save olsem wanem blong manejem ol responsibiliti** blong olgeta long taem blong wan disasta. Eksampol: Fulap taem ol woman oli responsibol long ol famili memba long haos mekem

se oli sud gat sam trening long saed long selta (from oli stap long haos nomo); ol man we oli risponsibol long ol inkam oli sud save olsem wanem blong protektem ol aset blong olgeta long ol disasta (eksapol wan bot blong fising).

- **Oli rikavari oli dipen long ol wei we olimekem ol rispons** (sapos i bin gud o nogat). Ekapol: Rilokesen (muv i go stap long wan difren ples) plan we oli mekem wetem ol woman nomo bambae oli no riflektem ol nid blong ol papa.

MEKEM SUA SE DISASTA PRIPEDNES HEM I TEKEM NID BLONG JENDA:

- **Askem ol man mo ol woman hao oli wantem kasem ol impoten infomesen** long saed long pripednes mo eli woning mesej.
- **Trenem woman mo man long saed long hao blong mekem wan awenes** mo agri long aksen plan.
- **Mekem sua i gat semak namba blong man mo woman insaed long ol Komuniti Disasta mo Klaemet Jens Komiti.** Mekem sua se ples mo taem we oli mekem miting bae i stret blong ol man mo ol woman oli kam long hem.
- **Mekem sua se ol man mo ol woman oli save wanem risos** (mani, material, narafala...) oli stap long saed long pripedness, mo mekem sua se ol man mo ol woman oli manejem tugeta.

SAM GUDFALA RISOS LONG SAED LONG JENDA INSAED LONG DISASTA RISK RIDAKSEN MO RISPONS.

- IFRC (2010) Gender-sensitive Approaches for Disaster Management, <http://www.ifrc.org/PageFiles/96532/A%20Guide%20for%20Gender-sensitive%20approach%20to%20DM.pdf>
- Oxfam GB July (2011) Gender and Disaster Risk Reduction, A training pack, http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Full_report_116.pdf

OL MEIN KI MESEJ LONG SAED LONG KOMUNITI LONG JENDA MO DISASTA.

- **Oli disasta oli afektem ol man mo ol woman long wan difren wei** from oli gat ol difren rol mo responsibiliti insaed long komuniti.
- **Oli ejensi we oli karemaot ol rispons long disasta oli sud askem ol nid blong woman mo man fastaem.**
- **Disasta pripednes i sud mekem se ol woman mo ol man oli tekpat blong mekem sua se ol aktiviti oli kasem ol nid blong olgeta.**

JAEL PROTEKSEN LONG TAEM LONG DISASTA

OL DISASTA OLI AFEKTEM OL PIKININI I DIFREN LONG OL NARAFALA PIPOL:

- Ol pikinini oli smol mekem se oli no strong tumas. Eksampol sapos oli mas wokbaot longwei blong go long wan sef ples taem i gat bigfala win o oli mas krosem wan riva we taet i strong tumas from flad, bae i had tumas long olgeta.
- Fulap taem komuniti oli yusum ol strong haos olsem ol skul blong sef long hem. Sapos ol man oli slip insaed long skul longtaem afta long disasta from ol haos blong olgeta oli foldaon bae i minim se ol pikinini bae oli no save skul longtaem lelebet. Samfala taem bae oli save westem wan yia blong no go long skul olsem, mo oli mas statem skul bakegen long nara yia mo sapos oli olfala oli save pem skul fi bakegen.
- Taem ol man oli fasfas insaed long wan sef ples, bambae i save gat sam fisikol abius agensem ol pikinini. Fulap taem namba blong rep oli kam antap plante afta long ol disasta insaed long ol evakuesen senta.
- Ol disasta oli save mekem se ol pikinini oli fraet tumas mo oli harem nogud i bitim ol narafala man.
- Fulap taem ol pikinini mo ol yut oli no tekpat long ol rispons aktiviti mekem se oli save westem taem mo kam strong hed, smokem marijuana mo ronwe long joj.

MEKEM SUA SE OL PIKINI MO OL YUT OLI TEKPAT:

- Disaenem sam mesej blong oli givim ol klia woning sistem long ol pikinini, mo tijim olgeta wanem nao ol samting we oli sud mekem long taem we wan woning i kamaot.
- Wok wetem ol tija mo ol jif blong mekem sua se i gat wan plan blong skul we i save stat hariap afta long wan disasta, sapos skul hem i kam olsem wan sef ples long komuniti.
- Mekem sua se ol sef haos oli klin, i gat wota blong drink , i gat praevesi mo akses long toelet.
- Bildimap save mo tingting blong proteksen long komuniti, famili, skul mo polis tru sam woksop mo awenes.
- Wok wetem gavman mo narafala ejensi blong rijistrem ol pikinini we oli lus, blong oli save kasem famili blong olgeta bakegen.
- Wok wetem ol tija (blong skul, kindi mo sande skul) blong mekem sua oli setemap wan sef ples we ol pikinini oli save pleplei long hem mo i gat man blong lukaotem olgeta.
- Mekem awenes long komuniti blong mekem sua se ol famili oli traem bes blong kipim nomol laef blong ol pikinini, olsem kakai, swim, slip, go long skul.
- Mekem sua Komuniti Rispons Plan i talem ol rol blong ol pikinini mo ol yut long taem mo afta wan disasta.
- Mekem sua se ol respons aktiviti bae oli no save spolem moa laef blong ol pikinini.

OL MEIN KI MESEJ BLONG OL KOMUNITI LONG JAEL PROTEKSEN MO DISASTA:

- Ol pikinini oli gat spesol nid long taem blong disasta.
- Ol ejensi mo ol disasta komiti oli sud mekem se sefti blong ol pikinini hem i wan praeoriti.

PIKININI PATISIPESEN LONG DISASTA RISK RIDAKSEN

OL PIKININI OLI SUD TEKPAT LONG OL DRR AKTIVITI FROM:

- Evri pikinini oli gat raet blong patisipen long ol aktiviti; yumi mas enkarejem, sapotem mo lukaotem gud olgeta.
- Fulap pikinini oli wantem tekpat long ol desisen we i afektem olgeta. Oli glad blong gat janis blong givim tingting blong olgeta, mo serem infomesen.
- Ol pikinini oli gat difren tingting long ol bigman mo oli save gud ol laef stael mo risk blong olgeta.
- Fulap pikinini oli wantem helpem blong mekem ples blong olgeta i kam moa sef.
- Fulap pikinini oli save lanem samting long ol narafala pikinini mo mekem awenes long olgeta.
- Sapos ol pikinini oli tekpat long DRR bae i givim long olgeta samfala save blong daonem ol risk blong disasta. Bae oli help long taem blong wan emejensi blong mekem se ol pikinini oli sef oltaem.

MEKEM SE OL PIKININI OL TEKPAT LONG DRR:

- Enkarejem ol pikinini blong oli tekpat long risk asesmen aktiviti osem historikol profael, sisonol kalenda, transek wokbaot, ol maping... Bae oli save gud stori blong olgeta, oli lanem ol tradisional fasin, mo oli andastanem ol risk mo risos blong komuniti blong olgeta. Hem i impoten blong wok wetem ol CDCCC blong adaptem ol aktiviti long ol pikinini mo mekem se i isi long olgeta.
- Toktok o mekem pleplei blong haelaetem ol risk mo risos, mo ol solusen blong ol problem.
- Identifae wetem ol pikinini ol strong risk we i save afektem olgeta oltaem.
- Long ol aksen plan, listim ol praeoriti blong mekem sua se komuniti i kam moa sef mo ol pikinini oli moa redi.
- Karemota emejensi dril wetem skul mo wetem komuniti blong mekem se ol pikinini bae oli lanem hao blong muv i go long sef ples hariap mo kwaet.
- Wok wetem ol tija blong mekem samfala singsing, stori, poem, ol droing from wanem hem i impoten blong stap redi.
- Sapos hem i posibol yu save ogaenaesem sam fes eid o swimswim trening blong ol pikinini. Identifae mo prierem sam JAEL FRENDLI SPES insaed long komuniti. Ol pikinini oli save help blong identifae ol ples we oli luk se oli sef long hem.
- Lisen long ol konsen blong ol pikinini mo tingting, mo eksplenem i klia long olgeta wanem nao yu stap mekem insaed long komuniti mo from wanem.

• OLEM WANEM OL ADOLOLI SAVE TEKPAT LONG JAEL PATISIPESEN?

- Hem i impoten tumas se ol bigman oli andastanem mo oli bilivim se jael patisipesen hem i impoten from olgeta nao baeOL i mekem se i kam posibol long deili laef.
- Iven ol pikinini oli SAVE tekpat long ol aktiviti long DRR mo respons long komuniti, ol komuniti lida (CDCCC) mo narafala bigman oli stil gat ol responsibiliti blong mekem sue se ol komuniti memba oli sef ol taem.

SAM GUDFALA RISOS LONG SAED LONG JAEL PROTEKSEN, DRR MO RISPONS.

- UNICEF (2015) Child Protection in Emergencies: A Toolkit for Practitioners in Pacific Island Countries, http://www.unicef.org/pacificislands/Child_protection_toolkit.pdf
- PHPC (2012) Key protection messages in the Pacific, http://www.globalprotectioncluster.org/PHPC_Quick_Guide_Communication_Key_Protection_Communication_Messages_EN.pdf

TINGTING MO GUD FASIN BLONG WOK WETEM OL PIKININI

Taem yumi engejem ol pikinini blong patisipet long wan wei we hem i klia long olgeta, hem i impoten se yumi mas eksplenem hao nao oli sud patisipet:

- Yumi no save fosem ol pikinini blong patisipet, oli mas volentia.
- Mekem sua se ol pikinini oli no ekspos long ol risk o denja.
- Yusum sam toktok we ol pikinini oli save andastanem gud blong mekem se oli save tekpat.
- Putum tugeta sam pikinini, boe mo gel, blong difren bakgraon, difren sosol klas (blong taon mo aeln) blong mekem se oli save laenem hao blong wok wetem ol man we oli difren long olgeta.
- Provaedem long ol pikinini taem mo spes blong mekem sua se oli save talem ol tingting blong olgeta mo serem ol eksperiens blong olgeta. Toktok wetem ol parens mo wetem ol pikinini bifo ol woksop blong mekem sua se oli agri blong patisipet long ol aktiviti.
- Oltaem we yu stap wok wetem ol pikinini hem i wan janis blong harem ol tingting mo fidbak blong olgeta.

JAEL FRENDLI SPES

Tingting blong ol JAEL FRENDLI SPES hem i blong provaedem long ol pikinini wan sef ples we oli save stap insaed mo pleplei, mekem fren, lanem mo toktok blong mekem se oli kambak long nomol laef blong olgeta.

Jael frendli spes i save helpem blong daonem ol nogud efekt blong ol disasta long ol pikinini; Be hem i no wan solusen blong evri problem blong ol pikinini.

Yu sud disaenem Jael frendli spes aktiviti wetem ol pikinini blong mekem sua se oli fit long nid blong olgeta oltaem.

Jael frendli spes i save provaedem jael fokas mo jael frendli envaeromen blong mekem sua se ol pikinini oli save kontinu blong lan mo stap gud.

Fulap taem, spes ia i save help blong mekem ol studen oli stap kwaet mo oli save statem skul hariap. Ol spes ia oli save helpem ol pikinini blong mekem se oli filim sef mo gat konfidens bakegen.

SAM GUDFALA RISOS LONG SEAD LONG JEAL FRENDLI SPES:

- Save the Children (2008) Guidelines on Child Friendly Spaces

http://www.unicef.org/french/videoaudio/PDFs/Guidelines_on_Child_Friendly_Spaces_-_SAVE.pdf

DISABILITI MO DISASTA

OL PIPOL WE OLI GAT DISABILITI OLI SAVE KASEM KIL, SAFA MO DED LONG OL DISASTA from fulap taem disasta manejmen i no stap tingting long ol nid blong olgeta, olsem:

- Eli woning oli no adapt oltaem, olsem redio mesej i no save kasem ol nambut.
- Rod blong go long sef ples oli had blong kasem long olgeta we oli no save woakbaot from ples oli bus, oli glis o oli gat fulap tri long hem.
- Ol pipol we oli gat disabiliti bambae oli no save tekpat long samfala miting we oli tokbaot long humanitarian eid o rekonstraksen plan.
- Ol man we oli no save wokbaot bae oli save aksesem ol rilif distribusen sapos ol ples oli longwe tumas mo ino gat gudfala rod.
- Fulap taem ol sef ples oli no gat toilet we ol man we oli gat disabiliti oli save yusum.
- Sapos ol disebol man oli lusum sam tul blong olgeta olsem wiljea, bae i had blong oli save rikava hariap long wan disasta.

MEKEM SUA SE OL MAN WETEM DISABILITI OLI TEKPAT LONG OL AKTIVITI:

- Mekem sua se oli pipol wetem disabiliti oli tekpat long developmen blong ol komuniti disasta plan.
- Mekem sua se oli tekpat long disaen mo lokesen blong ol sef haos o ol sef rod.
- Yusum saon, visual mo pasem toktok blong komuniketem ol infomesen.
- Aedentifaem ol volontia blong provaedem moa sapot i go long disebol pipol.
- Mapem ol lokesen blong ol pipol wetem disabiliti insaed long komyuniti mo aedentifaem ol neba we oli save helpem olgeta.
- Karem ol fidbak long ol pipol wetem disabiliti mo adaptem ol aktiviti folem ol rikomendesen blong olgeta.

SAM GUDFALA RISOS LONG SAED LONG DISABILITI INSAED LONG DISASTA RISK RIDAKSEN MO RISPONS:

- Handicap International (2009) Mainstreaming Disability into DRR: A Training Manual http://www.preventionweb.net/files/24772_18591hitrainingmanualenglish1.pdf
- Handicap International (2014) Good Practices in Disability-inclusive DRR http://www.preventionweb.net/files/38358_38358hiempowermentandparticipationi.pdf

OL MEIN KI MESEJ LONG SAED LONG BLONG DISIBILITI MO DISASTA LONG KOMUNITI:

- Pipol wetem disabiliti oli gat spesifik nid long taem blong disasta.
- Ol eensi we oli rispon long disasta oli sud askem long pipol wetem disabiliti ol stret nid blong olgeta.
- Ol oganaesesen blong ol pipol wetem disabiliti oli mas tekpat long disasta pripednes aktiviti blong mekem sua se Komuniti Disasta Plan bae hem i fit wetem ol nid blong olgeta.

